

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Іванцової Оксани Вячеславівни «Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у галузі цукрового виробництва» поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми. На сьогодні Україна перебуває в умовах реформування соціально-економічної сфери, інтеграції вітчизняного підприємництва до світового ринку. Разом з тим зміни, що відбуваються в суспільстві призводять до загострення криміногенної ситуації, видозміні та якісному вдосконаленню багатьох форм злочинної діяльності, пристосуванню їх до існуючих вад законодавства та недоліків у діяльності правоохоронних органів.

Проблемам протидії злочинності у сфері економіки приділялась значна увага вчених-криміналістів. Однак, попри широкий спектр досліджень, присвячених різним аспектам цієї проблематики, багато питань формування окремих методик розслідування злочинів залишаються ще недослідженими. Відповідну увагу науковців повинні отримати питання удосконалення методики розслідування злочинів у сфері виробництва продовольчих товарів, зокрема у галузі цукрового виробництва. Саме дослідженню зазначених проблем, актуальність яких не викликає сумніву, присвячено дисертацію О.В. Іванцової.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. В процесі дослідження дисертантом обрано як загальнонаукові (діалектичний, історичний, системно-структурний аналіз), так спеціальні (порівняльно-правовий, логіко-юридичний, функціональний, статистичний, моделювання, аналогія, економіко-правовий) методи пізнання. Емпіричну базу дисертаційного дослідження становлять статистичні дані про стан та результати роботи правоохоронних органів за 2012-2017 рр.; вивчення 116 архівних кримінальних проваджень, 65 вироків судів за період 2012–2017 роки, що

розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень, за кримінальними провадженнями розглянутої категорії; узагальнення даних анкетування 224 слідчих Національної поліції України.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена тим, що автором комплексно досліджено криміналістичну характеристику та особливості розслідування злочинів у галузі цукрового виробництва, а також запропоновано низку нових наукових положень спрямованих на удосконалення цієї діяльності.

Публікації та апробація результатів дисертації. Основні результати та висновки дисертаційного дослідження викладено у 6 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях з юридичних наук (із них одна – у науковому фаховому виданні іноземної держави, одна – у співавторстві) та 9 тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Основні положення дисертації були оприлюднені та обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях, які проводились як в Україні (м. Харків, м. Суми, м. Одеса), так і за кордоном (Словенська Республіка, м. Братислава та м. Сладковічево; Республіка Польща, м. Люблін; Молдова, м. Кишинів) (с. 25).

Структуру дисертації складають: титульний аркуш, анотації на українській та англійській мовах, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, що включають у себе дев'ять підрозділів, висновки, список використаних джерел (302 найменування) та 12 додатків. Обсяг дисертації відповідає встановленим вимогам: загальний обсяг дисертації становить 251 сторінку, із них основного тексту 178 сторінок (с. 25).

У розділі 1 «Криміналістична класифікація та характеристика злочинів, що вчинюються у галузі цукрового виробництва» автором надано характеристику галузі цукрового виробництва як об'єкта криміналістичного дослідження. Зокрема, проведено аналіз стану та тенденції розвитку галузі за роки незалежності України та наведено відповідні статистичні дані (с. 27–29). Зроблено висновок, що аналіз ситуації, що склалась в економіці держави, свідчить про посилення впливу

криміногенних факторів на стан економіки та перспективи її розвитку. Дисертантом здійснено огляд детермінант, що притаманні економічній злочинності, проаналізовано вплив сектору тіньової економіки на розвиток економічної злочинності, наведено методи боротьби держави з прихованою економічною діяльністю (с. 31-43).

В дисертації приділяється увага питанню визначення структури та розробці авторського варіанту криміналістичної класифікації злочинів, що вчиняються у галузі цукрового виробництва. Дійсно, без логічно обґрунтованої криміналістичної класифікації злочинів побудувати систему окремих криміналістичних методик неможливо. Дисертантом запропоновано авторську структуру криміналістичної класифікації злочинів у галузі цукрового виробництва (с. 44–58).

Дисертант зазначає, що криміналістична характеристика злочинів має теоретичне та практичне значення для вирішення завдань методик розслідування злочинів економічної спрямованості; сприяє розробці окремих методик; побудові типових програм і моделей розслідування злочинів. Надана криміналістична характеристика злочинів включає в себе характеристику типової вихідної інформації щодо системи даних про: способи вчинення злочинів і типові наслідки їх застосування; особу злочинця; мотиви й цілі злочину, час, місце, обстановку злочину. Дисертантом розглянуто залежності між місцем злочину та особою злочинця; предметом посягання та особою злочинця; способом вчинення злочину та колом осіб, причетних до злочину (с. 59 –77).

У розділі 2 *«Організаційні засади розслідування злочинів у галузі цукрового виробництва»* дисертантом акцентовано увагу, що визначенні організаційних засад і тактичних завдань, що впливають на ефективність та об'єктивність проведення досудового розслідування злочинів у галузі цукрового виробництва. В процесі розслідування повинні вирішуватися як загальні задачі, що притаманні розслідуванню всіх видів злочинів, так і спеціальні (тактичні) задачі, до яких автор відносить: встановлення фактів

передачі у виробництво неврахованої сировини та фактів її переробки, виявлення прихованих надлишків напівфабрикатів, готової продукції і пакувальних матеріалів; дотримання вимог технологічного процесу тощо (стор. 81–96).

Результати проведення аналізу практики розслідування злочинів у галузі цукрового дисертантом дозволили автору виділити наступні типові слідчі ситуації: затримання на місці злочину матеріально-відповідальних осіб, які викрали сировину або готову продукцію; виявлення в ході ревізії недостатчі сировини або готової продукції; виявлення неврахованої сировини і готової продукції на складах або підприємствах галузі цукрового виробництва; виявлення фактів виготовлення недоброякісної продукції (с. 97–103). Згідно з наведеними ситуаціями автором пропонується висування слідчі версій, зокрема, про особу злочинця, способи вчинення та приховування злочину, причини та умови, що сприяють привласненню сировини і готової продукції.

Також, дисертантом визначено організаційні основи взаємодії слідчих та оперативних підрозділів у процесі розслідування злочинів відповідно до вимог чинного законодавства. Автором розглянуто сучасні наукові погляди на сутність взаємодії, її форми та принципи, сформульовано її завдання. Спираючись на нормативно-правові акти та власний досвід роботи, дисертант значну увагу приділяє діяльності Державної аудиторської служби України та її територіальних органів щодо виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів на підприємствах з виробництва цукру (с. 113–130).

У розділі 3 *«Особливості окремих слідчих дій під час розслідування злочинів у галузі цукрового виробництва»* автором, з урахуванням специфіки розслідування злочинів у галузі цукрового виробництва, здійснено аналіз особливостей проведення наступних першочергових слідчих (розшукових) дій: огляду місця події; слідчого огляду документів, сировини та готової продукції; допиту осіб; обшуку; слідчого експерименту (с. 134-154).

Науковий та практичний інтерес становить розгляд особливостей підготовки та проведення тих негласних слідчих (розшукових) дій, які, на думку дисертанта, є найбільш ефективними для виконання конкретних завдань із розслідування злочинів у галузі цукрового виробництва. Дисертантом надано слушні рекомендації щодо підготовки та проведення таких негласних слідчих (розшукових) дій, як: обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; спостереження за особою, річчю або місцем; аудіо-, відео-контролю місця; негласного отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (с. 155–169).

Насамкінець, автором надано цікаві пропозиції і рекомендації щодо підготовки та проведення судових експертиз під час досудового розслідування злочинів у галузі цукрового виробництва. Зокрема, розглянуто особливості судово-товарознавчої, судово-економічної (експертизи документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності), а також деяких інших видів криміналістичних експертиз – почеркознавчої, трасологічної, матеріалів, речовин і виробів (харчових продуктів). Пізнавальний інтерес становить наданий скорочений опис технології цукрового виробництва, аналіз державних стандартів, технічних умов та правил усталеної практики. Це свідчить, що дисертантом проведено ґрунтовне дослідження вказаної проблематики (с. 170–186).

За змістом дослідження простежується вміння дисертанта висловлювати власні думки та пропозиції, які підтверджуються емпіричними матеріалами. Міркування та висновки автора, на наш погляд, відрізняються елементами наукової новизни, оригінальності, переконливої аргументованості та практичної корисності. Не буде перебільшенням сказати, що дослідження О. В. Іванцової є гідним внеском у подальшу наукову розробку теоретичних і практичних проблем методики розслідування окремих видів злочинів. Наведений у авторефераті перелік 16 публікацій автора (с. 16-17) дозволяє дійти висновку, що нею оприлюднена переважна більшість проблем дисертаційного дослідження.

Вищезазначене дає змогу зробити висновок про позитивну оцінку роботи, що рецензується, відзначити її новизну, самостійність виконання, високий науковий рівень.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження О. В. Іванцової, важливо відмітити в ній і певні спірні та дискусійні положення, а також висловити окремі зауваження:

1. У підрозділі 1.2 дисертантом запропоновано авторську структуру криміналістичної класифікації злочинів у галузі цукрового виробництва і наведено перелік статей Кримінального кодексу України, які притаманні в умовах досудового розслідування злочинів економічної спрямованості у зазначеній галузі, однак у тексті дисертації не зовсім докладно показані взаємозв'язки між складами цих злочинів. Потребує пояснення за яким принципом все ж таки була сформована дана класифікація? Про що свідчить практика розслідування злочинів, що вчинюються у галузі цукрового виробництва. Чи є серед цих складів злочинів один чи кілька основних, превалюючих?

2. У підрозділі 2.3 дисертант розглядає питання організації взаємодії слідчих із оперативними підрозділами та контролюючими органами, зокрема із Державною аудиторською службою України. В той же час серед науковців існує думка про те, що в деяких випадках звернення до органів державного фінансового контролю може призвести до витоку інформації. Однак автором не висловлено власне відношення щодо необхідності створення фінансово-ревізійного управління у структурі Департаменту захисту економіки Національної поліції України, яке б дозволило оперативним підрозділам проводити попередні ревізії, пошук коштів і товарно-матеріальних цінностей, які знаходяться у володінні особи, з метою подальшої їх конфіскації.

3. Оцінюючи в цілому позитивні сторони дисертації Іванцової О.В., вважаємо за необхідне звернути увагу, що специфіка організації взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час розслідування злочинів саме у галузі цукрового виробництва є недостатньо висвітленою. Під час розгляду

питань взаємодії слідчого та оперативного працівника автору доцільно було б проаналізувати наказ МВС від 20.10.2014 № 1107 «Про затвердження Інструкції про порядок створення та організації діяльності слідчих груп та слідчо-оперативних груп», який зареєстрований в Міністерстві юстиції України 18.12.2014 за № 1618/26395

4. У підрозділі 3.2 на стор. 164–169 дисертантом наведено перелік негласних слідчих (розшукових) дій, які є найбільш ефективними під час розслідування злочинів у галузі цукрового виробництва. Потребує пояснення, чим визначається їх ефективність і чи можуть вказані негласні слідчі (розшукові) дії застосовуватись в ході проведення тактичних операцій?

Однак необхідно відмітити, що зазначені зауваження, мають окремий, дискусійний характер і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Підсумовуючи викладене вище, необхідно зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження «**Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у галузі цукрового виробництва**» є науково-дослідною кваліфікаційною працею, яка вирішує важливе наукове завдання. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам ДАК МОН України та пп. 11–13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор **Іванцова Оксана Вячеславівна** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент
провідний науковий співробітник
2-го науково-дослідного відділу
науково-дослідної лабораторії з проблем
правового та організаційного
забезпечення діяльності Державного
науково-дослідного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук, доцент

В. Г. Дрозд

Підпис Дрозда В.Г.
Зав. кафедр.
Заступник директора
МВС України

А. В. Опрасенко